

TA'LIMDA ADABIYOT VA ONA TILI TA'LIMING MAQSADI VA VAZIFALARI

Ergasheva Kamola Sulstonovna

Andijon viloyati Oltinko'l tumani 20-DIMI ona tili va adabiyoti o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta'limda adabiyot va ona tili ta'liming maqsadi va vazifalari, adabiyot ta'limi adabiy asarlarni chuqur qadrlashni rivojlantirish, ona tili darslarini har bir mavzu doirasida o'zaro turdosh va boshqa fanlar bilan bog'langan holda tashkil etish to'g'risida to'liq fikr bayon etilgan.

Kalit so'zlar: adabiyot, ona tili, adabiy asarlar, kognitiv rivojlanish, pedagogik yondashuvlar, kommunikativ kompetentsiya.

Kirish: Adabiyot va ona tili ta'limi ta'lim jarayonida nafaqat akademik bilimlarni, balki madaniy o'ziga xoslik va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bu sohalar turli maqsadlarga xizmat qiladi va har tomonlama rivojlangan ta'lim tizimining muhim tarkibiy qismlari bo'lgan aniq vazifalarni bajaradi. Ta'limning barcha bosqichlarida ona tilini o'qitishning asosiy maqsadi o'rganuvchilarning kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishi uchun kommunikativ kompetentsiyasini shakllantirishdan iboratdir.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya: Adabiyot ta'limi adabiy asarlarni chuqur qadrlashni rivojlantirish va hikoyalar orqali o'quvchilarning inson tajribasini tushunishlarini kuchaytirishga qaratilgan. Adabiyot talabalarni turli madaniyatlar, istiqbollar va tarixiy kontekstlarga ochib beradi va madaniyatlararo tushunishni rivojlantiradi. Adabiyotni o'rganish til ko'nikmalarini, so'z boyligini va grammatikadan foydalanishni yaxshilaydi, muloqot qobiliyatini oshiradi. Adabiy tahlil o'quvchilarni tanqidiy fikrlashga, murakkab matnlarni sharhlashga, mustaqil fikr shakllantirishga undaydi. Adabiyot turli adabiy janrlarni yozish va tadqiq qilish orqali ijodkorlikni, tasavvurni va o'zini namoyon qilishni ilhomlantiradi. Qahramonlarning his-tuyg'ulari va kechinmalarini chuqur o'rganish orqali adabiyot ta'limi o'quvchilarda hissiy aqlni

tarbiyalaydi. O‘quvchilar milliy adabiyotning, shuningdek, jahon adabiyotining eng sara namunalarini o‘qish va tahlil etish asosida ezgulik va yovuzlik, yaxshilik va yomonlik, go‘zallik va qusur haqidagi xilma-xil talqinlarga duch kelishadi, ularga ongli va jonli munosabat bildirishadi, shular yordamida o‘zlaridagi axloqiy-ma’naviy fazilatlar majmuining takomillanishi va rivojiga imkon topishadi. Ularga nisbatan ochiq hayotiy munosabatlarni aks ettirish zaruriyati esa o‘quvchilar og‘zaki hamda yozma nutqlarining rivojida asosiy omil vazifasini ado etadi.

Natijalar: Ona tili ta’limi o‘quvchining tilshunosligi bilan bog‘liq madaniy meros, an’ana va qadriyatlarni saqlashga yordam beradi. O‘z ona tilida o‘rganish akademik muvaffaqiyat, kognitiv rivojlanish va umumiy ta’lim natijalari uchun mustahkam poydevor yaratadi. Ona tilini bilish og‘zaki va yozma shaklda muloqot qilish qobiliyatini oshiradi. O‘quvchilar ona tilida o‘qitilayotganda murakkab tushunchalarni yaxshiroq o‘zlashtirib oladilar, bu esa tushunish va bilimni saqlab qolishga yordam beradi. Ona tilidagi ta’limni qo‘llab-quvvatlash har tomonlama va inklyuziv ta’lim muhitini saqlab qolish uchun juda muhim bo‘lgan til xilma-xilligiga hissa qo‘shadi. Ona tili darslarini har bir mavzu doirasida o‘zaro turdosh va boshqa fanlar bilan bog‘langan holda tashkil etish, o‘quv jarayonining mazmunli bo‘lishini ta’minlaydi. Ona tili kommunikativ kompetensiyasi – ona tili bo‘yicha egallagan bilim, ko‘nikma va malakalarni muloqot jarayonida qo‘llash qobiliyati. Lingvistik kompetensiya - til sathlari haqida bilimlar va tilning ifoda vositalarini egallashni nazarda tutadi. Sotsiolingvistik kompetensiya - so‘zlovchining biror bir nutqiy vaziyat, kommunikativ maqsad va xohish-istagidan kelib chiqqan holda kerakli lingvistik shakl, ifoda vositalarini tanlash imkonini yaratadi.

Muhokama: Standartda nutqiy faoliyatning har bir turi yuzasidan til materiali, til vositalari va grammatik bilimlar, hosil qilinadigan zaruriy ko‘nikma va malakalar belgilanadi. Bunda o‘rganilayotgan o‘zbek tilining fonetikasi, leksikasi va grammatikasi bo‘yicha nutqning og‘zaki va yozma shakllaridan keng va to‘g‘ri foydalanish uchun zarur bo‘lgan ilmiy-amaliy ma’lumotlar berish, o‘zbek tilida to‘g‘ri talaffuz, imlo va punktuatsiyaning asosiy qoidalarini o‘zlashtirish, muayyan bir xabarni yoki ma’lumotni turli shakllarda bera olish, kundalik hayot uchun zarur bo‘lgan ish qog‘ozlarni yuritish, badiiy, ilmiy, siyosiy asarlarni o‘rganib, ular haqidagi fikr mulohazasini shaxsiy

munosabatini ogʻzaki va yozma shakllarda toʻgʻri bayon eta olish imkoniyatlaridan oʻrinli foydalanish talab etiladi. Oʻquvchilar milliy adabiyotning, shuningdek, jahon adabiyotining eng sara namunalarini oʻqish va tahlil qilish asosida ezgulik va yovuzlik, yaxshilik va yomonlik, goʻzallik va qusur haqidagi xilma-xil talqinlarga duch kelishadi, ularga ongli va jonli munosabat bildirishadi, shular asosida oʻzlaridagi axloqiy-maʼnaviy fazilatlar majmuaning shakllanishi va rivojiga imkon topishadi. Ularga nisbatan ochiq hayotiy munosabatlarni aks ettirish zaruriyati esa oʻquvchilar ogʻzaki hamda yozma nutqlarining rivojida muhim omil vazifasini ado etadi.

Xulosa: Xulosa oʻrnida shuni aytish mumkinki, adabiyot va ona tili taʼlimi keng qamrovli taʼlim tizimining ajralmas tarkibiy qismidir. Ushbu fanlarni oʻquv dasturlari va pedagogik yondashuvlarga samarali integratsiyalash orqali oʻqituvchilar nafaqat bilim beradigan, balki oʻquvchilarda tanqidiy fikrlash, madaniy ong va tilni bilishni tarbiyalaydigan oʻquv muhitini yaratishi mumkin. Adabiyot va ona tili taʼlimining maqsad va vazifalarini qamrab olish tobora xilma-xil va oʻzaro bogʻliq boʻlib borayotgan dunyoda harakat qilishga tayyor boʻlgan har tomonlama barkamol shaxslarni shakllantirish uchun zarurdir.

Adabiyotlar roʻyxati:

1. Abduraimova M. Ona tili taʼlimida ilgʻor pedagogik texnologiya. – Toshkent, 2005.
2. Toʻqliyev B., Niyozmetova R. va b. Til adabiyot taʼlimining zamonaviy texnologiyalari. Toshkent, 2011.
3. Abdullayeva M. “Oʻzbek tili va adabiyotini oʻqitish texnologiyalari va loyihalashtirish” fanidan maʼruzalar matni. – T., 2017.
4. Safarova X. I “Ona tili va adabiyot darslarida ogʻzaki va yozma nutqni rivojlantirishning asosiy omillari”. Dars ishlanmasi.
5. Usmonova K., Xayitov A. Ona tili va adabiyot fanlarini oʻqitishda taʼlim texnologiyalaridan foydalanish. Toshkent, 2011.